Ekonomikas valsts 28. olimpiādes

PROGRAMMA

Ekonomikas valsts 28. olimpiādes temats ir **"Cik maksā miers? Aizsardzības ekonomika: izdevumi valsts drošībai vai investīcijas inovācijās un izaugsmē?"**

Kaut arī temata aktualitāte ir saistīta ar ģeopolitisko situāciju, tā skatāma daudzškautnaini. Aizsardzības nozarē būtiski pieaug valsts finansējums, tomēr nav runa par naudas pārvēršanu tikai metāla izstrādājumos. Valstis meklē atbildi uz jautājumu, kā līdzsvarot ieguldījumus drošības sfērā ar izglītības, veselības aprūpes un infrastruktūras attīstību. Aizsardzības joma ir kļuvusi par tehnoloģiju un inovāciju laboratoriju. Mākslīgais intelekts, kiberdrošība, bezpilota sistēmas, sakaru tehnoloģijas un viedie materiāli rada zināšanu ietilpīgas darbavietas, veicina pētniecību un paver iespējas eksportam. Latvijai rodas jaunas iespējas stiprināt savu konkurētspēju, attīstot vietējo ražošanu, un, vienlaikus, nodrošinot nepieciešamo aprīkojamu un prasmes valsts aizsardzības vajadzībām.

Ekonomikas teorija un aizsardzība veido virkni saskares punktu – ierobežoti resursi un izvēles alternatīvās izmaksas (t.sk. jaunieša izvēle par akadēmisko un profesionālo karjeru), ārējie efekti un sabiedriskie labumi (piem. drošība), ekonomiskā izaugsme un starptautiskā tirdzniecība, valsts loma ekonomikā u.c. Izpaužas aizsardzības ekonomikas duālais raksturs – vai tas ir slogs valsts budžetam, vai tomēr izaugsmes dzinējs?

Olimpiādes temats neattiecas uz visu olimpiādes jautājumu saturu, bet ir attiecīgā gada aktualitāte un var tikt izmantots kā akcents gan otrajā, gan trešajā olimpiādes posmā.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas saturs ietver ekonomikas tēmas dažādos vecuma posmos. Līdz ar to virkne olimpiādē iekļauto tēmu aplūkotas jau 7.–9. klašu mācību programmā, kā arī 10.–12. klašu programmā, vadoties pēc VIAA mācību programmu paraugiem. Aplūkotā tematika var aptvert ekonomikas likumsakarības, teoriju, metodes un aktualitātes, kas ir ārpus mācību programmās ietvertajām. Olimpiādes uzdevumos tiks iekļauti teorētiski, izpratnes, interpretācijas, aprēķinu, vizuālo risinājumu un citu formu jautājumi. Valsts posmā tiks iekļauti arī atvērtas formas jautājumi, t.sk. lai sniegtu argumentētu situācijas analīzi.

Ekonomikas olimpiādēs tēmas:

Tēma	*Apakštēmas*	*Komentāri*
Ekonomikas pamatproblēma		
	Resursu ierobežotība. Vēlmes un vajadzības. Ražošanas iespēju līkne. Ekonomikas modeļi.	Aktualitāte – ekonomikas pielāgošanās resursu deficīta gadījumā.
Ekonomiskās sistēmas		
	Ekonomisko sistēmu veidi. Tirgus veidi. Konkurences veidi. Peļņas maksimizācija.	
Tirgus un cena		
	Pieprasījums un piedāvājums. Ārpus cenas faktori. Tirgus līdzsvars. Cenas griesti un grīda. Pieprasījuma elastīgums. Patērētāju un ražotāju ieguvums.	
Uzņēmums		
	Komercdarbības formas. Finansējuma avoti. Ražošanas izmaksas. Peļņa. Ražīgums. Grāmatvedība. Tirgvedība. Sociālā uzņēmējdarbība.	
Darba tirgus		
	Nodarbinātība. Bezdarbs. Darba samaksa. Arodbiedrību loma.	
Finanšu pratība		
	Ģimenes budžets. Kredīts. Noguldījumi. Vērtspapīri. Ieguldījumi. Pensija. Apdrošināšana. Derīgums. Kriptoaktīvi.	Aktualitāte – vērtspapīru tirgus burbuļa risks.
Valsts loma ekonomikā		
	Tirgus nepilnības. Ārējie efekti. Nodokļi. Valsts budžets. Atbalsta instrumenti.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā, bet valsts loma tirgus nepilnību un atbalsta kontekstā sagaidāma arī otrajā posmā.
Finanšu sektors		
	Naudas pieprasījums un piedāvājums. Banku sistēma un tās uzraudzība. Kredītiestādes. Nebanku finanšu institūcijas.	Aktualitāte – privātais finanšu sektors un tā loma valsts drošībā.
Ekonomikas stabilitāte un labklājība		
	IKP. Tautsaimniecības cikli. Bezdarbs. Inflācija. Makroekonomiskais līdzsvars. Fiskālā un monetārā politika. Ekonomiskā izaugsme. Ilgtspējīga attīstība. Nevienlīdzība. Labklājība.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā. Aktualitāte – valsts pasūtījums drošības jomā.
Starptautiskā tirdzniecība		
	Starptautiskās ekonomiskās attiecības. Priekšrocības. Valstu konkurētspēja. Tirdzniecības ierobežojumi. Valūta. Starptautiskās organizācijas.	Tēma izvērstāk aplūkota trešajā olimpiādes posmā. Aktualitāte – valstu specializācija, reģionalizācija, protekcionisms.

Olimpiādes otrajā (novada, pilsētas, novada apvienības) posmā lielāks uzsvars tiks likts uz ekonomikas pamatproblēmām, ekonomiskajām sistēmām, tirgus likumsakarībām, uzņēmējdarbību un finanšu pratību. Otrajā posmā tiks izmantoti slēgtas formas jautājumi ar automatizētu vērtēšanas sistēmu. Vērtēšanas tabulas var tikt koriģētas balstoties uz žūrijas komisijas lēmumiem. Savukārt trešajā (valsts) posmā olimpiādes saturā papildus uzsvars tiks likts uz makroekonomikas tēmām (ekonomikas stabilitāte, labklājība, cikliskums, nodarbinātība, izaugsme u.c. tēmas). Trešajā posmā vērtēšanu veic žūrijas komisija. Uzskaitītās tēmas ir uztveramas kā orientējošas un tās nav saistošas veidojot olimpiādes jautājumus.

Dotais literatūras un avotu saraksts ir ieteicams, bet nav obligāts. Olimpiādes satura izveide nav obligāti saistīta ar šiem avotiem un var tikt izmantoti citi. Norādītie avoti var tikt izmantoti ekonomikas aktualitāšu izziņai, pašmācībai, redzes loka paplašināšanai un citiem mērķiem.

Ieteicamie avoti:

1. Birzniece, J. (2014). *Ekonomika vidusskolām: Mācību grāmata*. Biznesa augstskola "Turība".
2. CORE Econ team. (n.d.). *The Economy 2.0: Economics for a changing world*. https://books.core-econ.org/the-economy/
3. Eiropas Savienība. (n.d.). *Iestādes, tiesību akti un budžets*. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget_lv
4. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. (n.d.). *Klientu skola*. https://www.klientuskola.lv/
5. Latvijas Banka. (n.d.-a). *Makroekonomika*. https://www.makroekonomika.lv/
6. Latvijas Banka. (n.d.-b). *Naudas skola*. https://www.naudasskola.lv/
7. Latvijas Nacionālā bibliotēka. (n.d.). *Periodika.lv: Periodikas un preses izdevumu krātuve*. http://www.periodika.lv/
8. Nacionālā enciklopēdija. (n.d.). *Nacionālā enciklopēdija*. https://enciklopedija.lv/
9. Siņicins, M. (2009). *Ekonomika: Mācību grāmata*. RaKa.